

стане ефективною, не принесе позитивних результатів і залишиться лише на рівні поверхневого обміну інформацією.

Таким чином, упередження здатне завадити успішній міжкультурній комунікації, а от вміння вести діалог з представниками інших культур без зайвих негативних упереджень може допомогти подолати культурні розбіжності і досягти гармонійних та продуктивних відносин.

Список використаних джерел

1. Стереотипи, упередження та етноцентризм. URL: <https://migranciwielkopolska.caritas.pl/uk/20-09-2020-стереотипи-упередження-та-етноце/> (дата звернення: 19.02.2022).
2. Allport G. The Nature of Prejudice. New York, NY: Doubleday, 1958. 75 p.
3. Keles Y. What Intercultural Communication Barriers do Exchange Students of Erasmus Program Have during their Stay in Turkey, Mugla. Procedia – Social and Behavioral Sciences. 2013. № 70. P.1513–1524.
4. Tünde B. The Most Common Barriers of Successful Intercultural Communication. MultiScience – XXX: MicroCAD International Multidisciplinary Scientific Conference, 21-22 April 2016. Miskolc: University of Miskolc, 2016. URL: https://www.uni-miskolc.hu/~microcad/publikaciok/2016/G-feliratozva/G_4_Bajzat_Tunde.pdf (дата звернення: 19.02.2022).

Тинний В.І.

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри іноземних мов факультету фінансів

Київського національного економічного університету

імені Вадима Гетьмана

РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ ОБІЗНАНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ВІРТУАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ІНТЕРНЕТ

Анотація. В статті досліджуються суть та зміст понять «комунікативна компетенція», «культурна обізнаність», «критична культурна обізнаність», шляхи ефективного формування критичної культурної обізнаності протягом вивчення іноземної мови в умовах міжкультурної комунікації засобами віртуального середовища.

Summary. The article examines the essence and content of the concepts of «communicative competence», «cultural awareness», «critical cultural awareness»; the ways to effectively form critical cultural awareness during the study of a foreign language in intercultural communication through a virtual environment.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, комунікативна компетенція, культурна обізнаність, критична культурна обізнаність, віртуальне середовище.

Key words: intercultural communication, communicative competence, cultural awareness, critical cultural awareness, virtual environment.

Постановка проблеми. Сучасні цифрові медіа засобі сприяли переходу суспільства та його комунікаційного середовища на якісно

інший, більш комплексний рівень. Нові медіа інструменти напряму впливають на форму та зміст інформаційних повідомлень, а також на результат сприйняття та розуміння людьми один одного в процесі спілкування, в тому числі людей різних культурних або етнічних груп.

Із появою явищ нової культури за допомогою сучасних засобів комунікації утворюється розрив між традиційною та інноваційною культурою в межах і країни. До появи нових засобів комунікації традиційні та інноваційні складові культури не зазнавали протиріч та співіснували, поступово адаптуючись одна до одної. З появою нових, більш впливових завдяки швидкості передавання інформації засобів комунікації традиційна культура не встигає за новими культурними цінностями, які виникають завдяки сучасним медіа засобам. В результаті, виникає конфлікт та непорозуміння між старим та новими поколіннями в межах єдиної культури. Така ситуація потребує зміни комунікаційної поведінки представниками культури однієї країни, а також побудови нових способів взаємодії з партнерами інших культур.

Досягнення взаєморозуміння між представниками різних культур протягом цього періоду перетворень в цій сфері постає як суттєвий виклик, який потребує побудови нової моделі спілкування та її дослідження науковцями.

Аналіз досліджень та публікацій.

Питання міжкультурної комунікації були досліджені в працях багатьох вчених, серед них: R. Porter, A. Kroeber, D. Trager, E. Goll, G. Hofstede, K. Berger, E. Hirsch, S. Guntinton, E. Goll, С. Даль. Особливості процесу навчання міжкультурного спілкування були розкриті у дослідженнях O. Kehagia, G. Alred, M. Byram, E. Nteliou. Проблематиці взаємодії між новими медіа засобами та міжкультурною комунікацією присвятили свої дослідження велика кількість науковців, серед них J. Allwood, R. Schroeder, D. Pfister, J. Soliz, R. Shuter та ін. Навчання міжкультурної комунікації студентів досліджувались такими науковцями: M. Zoranyan, S. Porzeltb, V. Behrnda, R. Lindner та I. Luka.

Процес навчання іноземним мовам із визначеною метою вивчений у працях таких науковців: G. Stone, W. Strauss, W. Buchbinder, E. Waters, F. Eppert, R. Johnson, B. Coffee, D. Williams.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасному освітньому процесі успішне оволодіння іноземною мовою відбувається на основі ефективної комунікативної взаємодії, яка вимагає володіння комунікативною компетенцією, а саме, наявністю декількох видів спільних знань комунікантів [17]. Складовими такої компетенції є знання власне системи символів, засобами якої відбувається комунікація, а також знання про побудову навколишнього світу. Світогляд людини охоплює її особистий досвід, фундаментальні знання про світ, загальні для всіх

людей, та інші знання, обумовлені належністю до різних національних, етнічних, релігійних, соціальних, професійних та інших груп.

Тому, в ракурсі формування комунікативної компетенції постає необхідність звертатися до культурного контексту як на національному, так і міжнародному рівні. За твердженням деяких науковців, ефективне поєднання культурних цінностей з викладанням мови сприятиме розвитку загальних знань людей, мовні здібності та культурна обізнаність яких можуть відігравати суттєву роль у економічному та безпековому розвитку країни [7].

Деякі науковці тлумачать культурну обізнаність як поступовий розвиток усвідомлення рівності культур, розуміння власної та іншомовної культур, а також зацікавленість у дослідженні спільних та відмінних рис культур. Крім того, висока культурна обізнаність сприяє розширенню кругозору, ствердженню толерантності, емпатії та чутливості [16]. Культурна обізнаність складається з усвідомлення власної культурно-обґрунтованої поведінки та поведінки інших, вміння захистити власну позицію [15]. Початковим етапом формування культурної обізнаності студентів є мотивація їх визнавати власну культурну ідентичність відносно інших культур [8].

В навчальних програмах з іноземної мови важливим компонентом є підготовка студентів до ефективної комунікації в ракурсі міжкультурних стосунків. Розвиток міжкультурної комунікативної компетенції неможливий без формування критичної культурної обізнаності, яке відбувається завдяки реалізації комунікативних ситуацій на заняттях з іноземної мови.

Низка досліджень виявили, що критичну культурну обізнаність можна ефективно формувати протягом вивчення іноземної мови. В багатьох сучасних навчальних програмах з вивчення іноземної мови наголошується на міжкультурній комунікативній компетентності як ефективному засобі підготовки учнів до відповідних міжкультурних взаємодій [2], [4], [5], [9], [12].

За тлумаченням Байрама (Yugan) критична культурна обізнаність – це «здатність критично оцінювати на основі чітких критеріїв перспективи, практики та продукти у своїх та інших культурах і країнах» [2]. Знання іноземної мови, посилені критичною культурною обізнаністю, забезпечують студентів вміннями та навичками спілкування на місцевому та глобальному рівні, які ґрунтуються на високому рівні культурної обізнаності та розуміння. Крім того, студенти, які аналізують формування критичної культурної обізнаності протягом вивчення іноземної мови, можуть проводити оцінювання, а також співставляти та використовувати навчальний матеріал для вирішення реальних життєвих завдань, що сприяє інтелектуальній стимуляції на заняттях з іноземної мови [9], [11].

Із розвитком інформаційних технологій та глобалізації утворюється розгалужена система зв'язків між країнами та розширюється доступ студентів до чисельних культурних джерел, які можна досліджувати з використанням знань іноземної мови. Віртуальне середовище створює можливість спілкування з носіями іноземної мови, що збагачуватиме культурний досвід студентів. Збагачення викладання іноземної мови культурною освітою зробить такий навчальний процес значно цікавішим.

Використання сучасних медіа засобів у віртуальному середовищі значно полегшують спілкування між представниками різних культур онлайн, що спонукатиме студентів замислюватися над власними переконаннями щодо іншомовної культури та одночасно активно досліджувати напрацювання, практики та перспективи іншої культури, на важливості чого наголошували низка науковців [2], [3], [4], [10].

Важливу роль для формування критичної культурної обізнаності студентів, на нашу думку, відіграє їх рефлексія щодо власних упереджень, суджень та стереотипів відносно представників іншомовної культури. У процесі формування критичної культурної обізнаності на заняттях з іноземної мови студенти напрацьовують досвід та навички аналізувати речі та явища з різних точок зору, досліджувати причини та наслідки формування різних світоглядів, цінностей переконань, а також комплексно аналізувати систему знань, культури, ідентичності та стосунків; будувати зв'язки між глобальними та локальними рівнями досліджень; завжди ставитися критично до будь-яких постулатів.

У процесі вивчення іноземної мови для розвитку культурної критичної обізнаності важливим є створення сприятливих умов для побудови нових цінностей, переконань на основі фактів, виявлених під час досліджень [6]. Така міжкультурна форма навчання ефективно реалізовується як спільне дослідження студентів з відповідним самоконтролем напрямку навчання.

Вважаємо, що для викладачів протягом навчання студентів необхідно забезпечувати продуктивне середовище для досліджень студентами явищ та характеристик іншомовної культури. Важливим компонентом цього процесу є підтримка іншомовної комунікації із подоланням культурних бар'єрів, протягом якої відбувається спілкування студентів з тими, хто не обов'язково поділяє їх світогляд.

Стосовно структури культурної критичної обізнаності слід виокремити її соціальний компонент, який полягає у заохоченні студентів розглядати вплив мовних та культурних відмінностей в межах країни, а також за кордоном. Крім того, також існує психологічний компонент обізнаності, який спонукає студентів дослідити взаємозв'язок мови та ідентичності.

Студенти, які усвідомлюють трансформацію власної ідентичності внаслідок вивчення іноземної мови та культури, більш мотивовані аналізувати вплив нового культурного та мовного досвіду на інших.

Висновки з проведеного дослідження. Протягом вивчення іноземної мови увага до міжкультурного виміру навчального процесу сприяє усвідомленню студентами стійкого взаємного зв'язку між мовою та культурою. Крім того, відбувається трансформація методологію викладання мови та відповідні навчальні програми. У сучасному світі цифрових технологій формування навичок ефективного спілкування іноземною мовою онлайн вимагає високого ступеню формування критичної культурної обізнаності як важливого компоненту міжкультурної компетенції, а також володіння сучасними медіа засобами.

Список використаних джерел

1. Allwood, J., & Schroeder, R. (2000). Intercultural communication in a virtual environment. *Intercultural Communication*, 4, 1–15.
2. Byram, M. (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.
3. Byram, M., Gribkova, B., & Starkey, H. (2002). *Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching: A Practical Introduction for Teachers*. Strasbourg: Council of Europe.
4. Deardorff, D.K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. *Journal Studies in International Education*, 10(3), 241–266.
5. Fantini, A.E. (2007). *Exploring and assessing intercultural competence*. Brattleboro, VT: Federation of the Experiment in International Living.
6. Galloway, V. (1998). Constructing cultural realities: «Facts» and frameworks of association. In J. Harper, M. Lively, & M. Williams (Eds.), *The Coming of Age of the Profession: Emerging Issues in the Teaching of Foreign Languages* (pp. 129-140). Boston: Heinle and Heinle.
7. Hadley, A. O. (1993). *Teaching language in context*. Boston: Heinle and Heinle Publishers.
8. Knutson, E. (2006). Cross-Cultural Awareness for Second/Foreign Language Learners. *The Canadian Modern Language Review*, 62(4), 591–610.
9. Kramsch, C. (2004). The language teacher as go-between. *Utbildning & Demokrati*, 13(3), 37-60.
10. McGee, A. R. (2011). Climbing walls: Attempting critical pedagogy as a 21st century preservice teacher. *Language Arts*, 88(4), 270–277.
11. Osborn, T.A. (2006). *Teaching World Languages for Social Justice: A Sourcebook of Principles and Practices*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
12. Sinicropo, C., Norris, J., & Watanabe, Y. (2007). Understanding and assessing intercultural competence: A summary of theory, research, and practice. *Second Language Studies*, 26, 1–58.

13. Pfister, D. S., & Soliz, J. (2011). (Re)conceptualizing intercultural communication in a networked society. *Journal of International and Intercultural Communication*, 4(4), 246-251.

14. Shuter, R. (2011). Introduction: New media across cultures – prospect and promise. *Journal of International and Intercultural Communication*, 4(4), 241-245.

15. Tomalin, B., & Stempleski, S. (1993). *Cultural awareness*. Oxford: Oxford University Press.

16. Tomlinson, B., & Musuhara, H. (2004). Developing cultural awareness. *МЕТ*, 13(1), 1–7.

Шпильківська Л.С.

старший викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

ДО ДЕЯКИХ ПРОБЛЕМ У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. В даній статті розглядаються проблеми, які виникають у процесі міжкультурної комунікації. Кожна країна має свої традиції, свої звичаї, які не завжди знайомі іноземним громадянам. Мовні особливості, метафори, прислів'я, приказки втрачають свою оригінальність і точність при перекладі на іншу мову, виникає непорозуміння між представниками різних націй і народностей. Вивчення іноземних мов, історії, культури різних народів сприяє удосконаленню міжкультурної комунікації, усуває проблеми, які виникають у результаті міжнародних партнерських контактів.

Ключові слова: міжкультурна комунікація; традиція; звичай; громадянин; мовні особливості; висококваліфікований спеціаліст; цікавий співрозмовник; іноземні мови; удосконалення; комунікативна компетенція; взаєморозуміння; партнерські контакти; епоха глобалізації.

Summary. This article focuses on the problems encountered in the process of intercultural communication. Each country has its own traditions, its own customs, which are not always familiar to foreign citizens. Language features, metaphors, proverbs, sayings lose their originality and accuracy when translated into another language, a misunderstanding arises between representatives of different nations and nationalities. The study of foreign languages, history and the culture of different peoples contributes to the improvement of intercultural communication eliminating the problems that arise as a result of international partner contacts.

Keywords: intercultural communication; tradition; custom; citizen; language features; highly qualified specialist; interesting companion; foreign languages; improvement; communicative competence; understanding; partner contacts; the era of globalization.

Постановка проблеми

Як народам, різним за расою, національністю, релігією, політичним режимом порозумітися, навчитися жити разом в епоху глобалізації, ліквідувати проблеми, які виникають в процесі міжкультурної комунікації?